Menon Economics

Samfunnseffekter av etablering av kanal i Arendal sentrum

Aria Khosravi, Henrik Foseid, Henrik Schwabe, Even Winje og Erik W. Jakobsen.

2026

Menon-rapport Nr. 39/2026

Forord

På oppdrag for Stiftelsen Kanalselskapet har Menon utarbeidet en analyse av samfunnsgevinster ved etablering av kanal mellom Pollen og Kittelsbukt i Arendal. Formålet med analysen er å kartlegge hvilke potensielle samfunnsgevinster som kan utløses av en slik etablering og kan bidra til et mer helhetlig kunnskapsgrunnlag for en beslutning om å etablere kanalen. Rapporten oppsummerer de viktigste gevinstene på tvers av blant annet økt bosteds- og næringsattraktivitet, kompetansetilgang, turisme og økonomiske ringvirkninger av investeringen.

Ansvarlig for prosjektet har vært Even Winje, mens Henrik Schwabe har vært prosjektleder. Aria Khosravi og Henrik Motrøen Foseid har vært prosjektmedarbeidere. Erik W Jakobsen har vært kvalitetssikrer.

Menon Economics er et forskningsbasert analyse- og rådgivningsselskap i skjæringspunktet mellom samfunnsøkonomi og strategi. Vi tilbyr analyse- og rådgivningstjenester til bedrifter, organisasjoner, kommuner, fylker og departementer. Vårt hovedfokus ligger på empiriske analyser av økonomisk politikk, og våre medarbeidere har økonomisk kompetanse på et høyt vitenskapelig nivå.

Vi takker Stiftelsen Kanalselskapet for et spennende oppdrag og god dialog i datainnhentingsprosessen. Forfatterne står ansvarlig for alt innhold i rapporten.

Mars 2026

Even Winje
Ansvarlig partner
Menon Economics

Henrik Schwabe
Prosjektleder
Menon Economics

Innholdsfortegnelse

01 **Sammendrag**
Kort oppsummering av analysens hovedfunn og anbefalinger.

02 **Introduksjon og bakgrunn**
Introduksjon av bakgrunn for oppdraget og formålet med analysen. Beskrivelse av metode og informasjons- og datakilder som benyttes i rapporten.

03 **Nåsituasjonen i Arendal**
Situasjonsbeskrivelse av økonomiske og demografiske kjennetegn ved Arendal.

04 **Interne vurderinger av gevinster ved kanaletablering**
Kvalitativ innsikt om kanaletableringens mulige effekter på Arendals bosteds- og næringsattraktivitet, kompetansetilgang og turisme.

05 **Effekter fra forskjønningsprosjekter i andre byer**
Beskrivelse av erfaringer og lærdommer fra hvordan tilsvarende prosjekter har påvirket bosteds- og næringsattraktivitet, kompetansetilgang og turisme i referansebyene Hamar, Kristiansand, Fredrikstad, Skien og Drammen.

06 **Potensielle økonomiske gevinster som kan realiseres i Arendal**
Sammenligning av sysselsetting, verdiskaping, befolkningsvekst og skatteproveny for Arendal og referansebyene. «Hva-hvis»-analyser som kvantifiserer potensielle økonomiske gevinster for Arendal.

07 **Forventede ringvirkningseffekter under utbyggingsfasen**
En beskrivelse av potensielle ringvirkninger på verdiskaping og sysselsetting fra kanaletableringen under utbyggingsperioden.

08 **Vedlegg**
Beskrivelse av Menons ringvirkningsmodell, underlagsstatistikk og liste over lokale interessenter som er intervjuet.

Sammendrag | Samfunnsgevinster ved etablering av kanal mellom Pollen og Kittelsbukt

Kort om analysen

Denne analysen vurderer samfunnsgevinster ved etablering av en kanal mellom Pollen og Kittelsbukt i Arendal sentrum. Samfunnsgevinster som vurderes er bostedsattraktivitet, næringsattraktivitet, kompetansetilgang og effekter på turisme (det vil si overnattende gjester i byen). I analysen har intervjuet sentrale interessenter i Arendal og fra andre referansebyer som har gjennomført utbedringer av sentrumsområder nær vann. I tillegg har vi innhentet relevant statistikk og ringvirkninger og utført eksempelberegninger som illustrerer Arendals muligheter dersom ønskede effekter av sentrumsutviklingen slår ut.

Arendal har hatt svakere utvikling enn referansebyene vi har sammenlignet med

I likhet med andre byer og distrikter, opplever Arendal utfordringer med å tiltrekke seg næringsliv og kompetent arbeidskraft. Vi har valgt ut Hamar, Kristiansand, Drammen, Fredrikstad og Skien som referansebyer fordi de har gjort liknende tiltak. Sammenlignet med referansebyene, har Arendal svakere befolknings- og sysselsettingsvekst og lavere produktivitet i næringslivet. Erfaringer fra referansebyene tilsier at forskjønningstiltak i sentrum kan bidra til å motvirke denne utviklingen.

En kanaletablering kan bidra til positive samfunnseffekter for Arendal

En kanaletablering kan gi økt bosettings- og næringsattraktivitet gjennom å styrke sentrumskvaliteten og åpne for økt fottrafikk som gir grunnlag for nyetableringer i sentrum. Et mer levende sentrum kan også gjøre Arendal mer relevant for potensielle tilbakeflyttere eller tilflyttere og derigjennom styrke arbeidsmarkedet. Erfaringer fra referansebyene tilsier at forskjønningstiltak i sentrum har hatt positive effekter på deres bostedsattraktivitet, næringsattraktivitet, kompetansetilgang og turisme. I tillegg har investeringer i offentlige rom utløst nye investeringer og initiativ, og skapt en «snøballeffekt» gjennom offentlig-private samarbeid.

En kanaletablering kan gi økonomiske gevinster

En kanaletablering kan bidra til positive gevinster for befolkningsutvikling, næringsutvikling, sysselsetting, skatteinntekter og turisme. Dersom kanalen ble etablert i 2014 og Arendal hadde fulgt utviklingen i referansebyene frem til 2024, er potensielle gevinster 40-60 millioner kroner i økte skatteinntekter, 500-800 flere sysselsatte, 1,6-3,6 milliarder kroner i økt verdiskaping og 10–21 millioner kroner i årlig merforbruk fra turister. Med lik befolkningsvekst som SSBs høyalternativ eller referansebyene, kan Arendal oppnå 6 500-11 500 flere innbyggere enn forventet i 2040.

Utbyggingsfasen vil også gi positive ringvirkninger

En kanaletablering kan bidra til en verdiskaping på om lag 140 millioner kroner og 115 sysselsatte under utbyggingsperioden i Arendal.

Introduksjon og bakgrunn

Introduksjon og bakgrunn | Om etablering av kanal mellom Pollen og Kittelsbukt

Stiftelsen Kanalselskapet ble etablert allerede i 1990 med mål om å realisere en kanal mellom Pollen og Kittelsbukt i Arendal sentrum. Kanalen vurderes som ett av flere viktige tiltak for å styrke Arendal som bosted, arbeidssted og turistby. Dersom kanalen lykkes i å skape et mer levende og attraktivt sentrum, vil dette samsvare med Arendal kommunes ambisjoner for befolknings- og næringsvekst, slik det står uttalt i Arendal mot 2040: Kommuneplanens samfunnsdel 2025-2040.

Kanaletableringen er ment å åpne opp sentrumsområder som i dag er preget av trafikk og med begrensede bruksområder. Kanalen kan bidra til bedre bruk av byrommene, styrke forbindelsen mellom øst og vest i sentrum og legge til rette for aktive og sosiale møteplasser, økt fottrafikk og anløp for småbåter. Samlet investeringskostnad for prosjektet er anslått til om lag 200 millioner kroner, selv om utformingen av kanalen fortsatt er under utvikling.

Det finnes et eksisterende kunnskapsgrunnlag om den potensielle kanaletableringen. Asplan Viak har utarbeidet følgende rapporter Forprosjekt Kanaler i Arendal (1995), Mulighetsstudie 2019-2020 (2020) og Planprogram (2023). Snøhetta har laget skisser av prosjektet i deres Kanalen i Arendal (2021). Arkwright har sammenlignet Kanal 2023-prosjektet i Arendal med andre europeiske byer (2021).

Mer detaljerte beskrivelser av skisser og planer for utbedringsprosjektet er tilgjengelig på www.kanalselskapet.no.

Figur: Illustrasjon av kanaletablering mellom Pollen og Kittelsbukt. Kilde: Snøhetta.

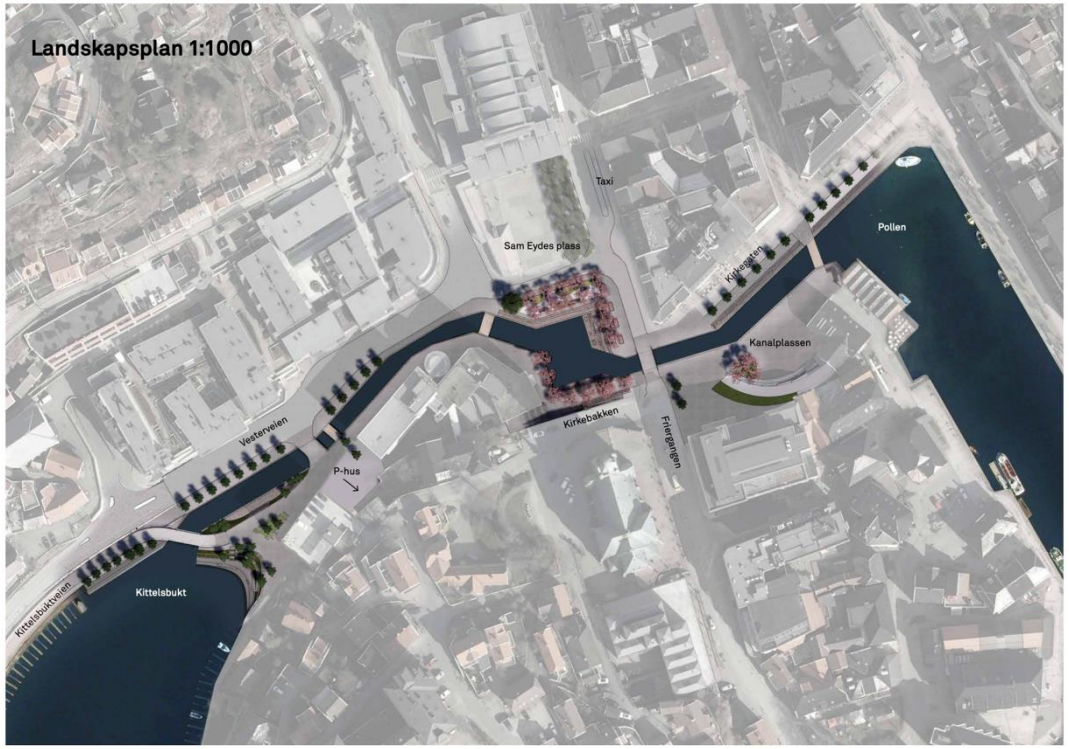

Introduksjon og bakgrunn| Potensielle gevinster

Politiske beslutninger om å investere i et utbedringsprosjekt som kanalen bør vurderes ut ifra hvorvidt den kan gjøre Arendal til et bedre sted å bo, arbeide, etablere og drive næringsliv, samt å besøke som turist. Arendalregionens vekstpotensial avhenger av tilstrekkelig bosetting og næringslivsetablering.

Kanaletableringen må derfor forstås i lys av relevant forskning og kunnskap om hvordan byer tiltrekker seg kompetent arbeidskraft og verdiskapende næringsliv. Vi beskriver kort sentrale begreper og mekanismer som er relevante for å forstå hvordan byutvikling kan skape økonomisk vekst og verdiskaping:

- **Bostedsattraktivitet** handler om hvilke forhold som gjør at folk blir værende eller flytter til et sted, og er ofte drevet av gode jobbmuligheter, frihet, nærhet til familie og venner og nærhet til natur og turområder.[1] I tillegg er offentlige og private tjenestetilbud innen næring, bolig og bomiljø, fysisk og digital infrastruktur, helse, utdanning og kultur viktig.[2] Korte avstander til nødvendige tilbud og tjenester og grønne områder har vært en sentral del av moderne byplanlegging i sentrumsområder.[3]

- **Næringsattraktivitet og kompetanse:** Stedsspesifikke faktorer som arbeidsmarkedets kvalitet, markedstilgang, infrastruktur og institusjonelle forhold avgjør i samspill hvor folk og bedrifter velger å etablere seg. Voksende byer kan vise til et tydelig næringsfokus og en felles innsats mellom offentlig og privat sektor for å gjøre tiltak rettet mot kompetanse og utdanning, infrastruktur og reguleringer.[4] Videre er tilgang på kompetent arbeidskraft og forretningsmessig støttevirksomheter, lave etableringskostnader og god fysisk og digital infrastruktur viktig for bedrifter når de velger lokasjon.[5]

- **Agglomerasjonseffekter:** Agglomerasjonseffekter beskriver gevinster som oppstår når bedrifter og mennesker deler kunnskap, ideer, tjenester og infrastruktur. Mer konsentrert økonomisk aktivitet gir økt produktivitet, mer innovasjon og lønnsvekst ved at næringslivet får bedre tilgang på kompetansen de trenger og at bedrifter og arbeidstakere lærer av hverandre.[6]

1. Telemarksforskning (2023). Flyttemotiver til og fra distriktene.
2. Distriktssenteret (2020).Tilflyttings- og rekrutteringsarbeid I distriktene – en oppsummering av kunnskap.
3. Akrami, M., Sliwa, M. W. & Rynning, M. K. (2024). Walk further and access more! Exploring the 15-minnute city concept in Oslo, Norway.
4. World Bank (2015). Competitive cities for jobs and growth - what, who and how.
5. Snieska, V. & Zykiene, I. (2015): City attractiveness for investment: characteristics and underlying factors.
6. Bolter, K. & Robey, J. (2020). Agglomeration Economies: A literature Review.

Introduksjon og bakgrunn | Metodetriangulering

For å sikre at rapporten er faglig og empirisk forankret, har vi basert analysen på en metodisk triangulering av kvalitative og kvantitative informasjonskilder. Vi kombinerer flere uavhengige metoder og datakilder for å vurdere effekter av kanaletablering i Arendal. En illustrasjon av metodetrianguleringen er vist i figuren til høyre.

Metodetriangulering er nyttig for å validere og nyansere identifiserte effekter på en måte som synliggjør sentrale usikkerheter og forutsetninger og gir en helhetlig vurdering av etablering av ny kanal i Arendal som investeringsprosjekt. Informasjonskildene i analysen beskrives kort under:

- **Litteraturgjennomgang og erfaringer fra andre byer:** Rapporten bygger på et faglig rammeverk fra forskning på byer og byøkonomi. Litteraturen gir en forankring for antakelser og drøfting av effektene i denne analysen. Rapporten benytter også erfaringer fra liknende utbygginger i andre europeiske og norske byer dokumentert av Menon[1] og andre[2].

- **Intervjuer og casestudier:** Rapporten bygger på innsikt innhentet gjennom 20 intervjuer med informanter fra næringsliv, kommune og organisasjoner i Arendal. Vi har utarbeidet casestudier for relevante norske byer i Hamar, Kristiansand, Drammen, Skien og Fredrikstad basert på offentlig tilgjengelig statistikk og 4 intervjuer med informanter fra referansebyene.

- **Modellberegning og offentlig tilgjengelig statistikk:** Analysen består av kvantitative modellberegninger foretatt i Menons ringvirkningsmodell ITEM med regnskapsdata på sysselsetting, omsetning og verdiskaping fra Menons regnskapsdatabase. Vi benytter også offentlig tilgjengelig statistikk fra SSB om befolkningsutvikling, næringssammensetning, arbeidsmarkedskompetanse, turisme og skatteinngang.

Figur. Metodisk triangulering av ulike informasjonskilder.

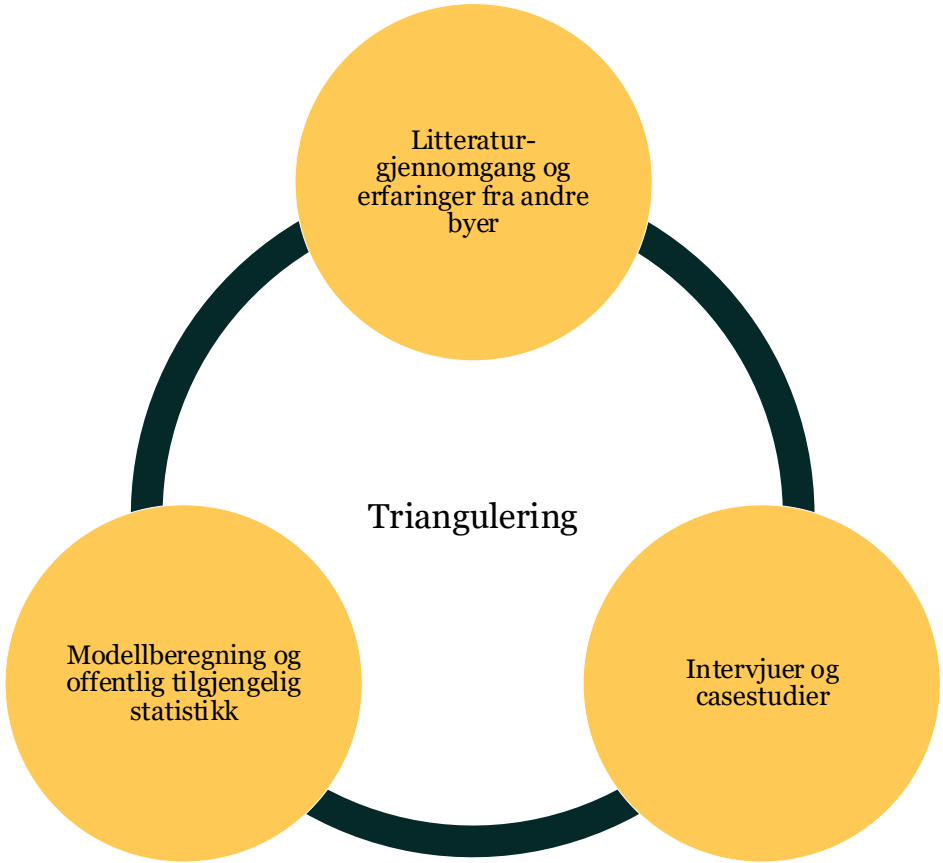

1. Menon (2025). Samfunnsmessige virkninger for Oslo ved utbygging av Grønlikaia.
2. Arkwright (2021). Relevante eksempler knyttet til Kanal 2023-prosjektet i Arendal.

Introduksjon og bakgrunn | Leserveiledning

I denne rapporten presenterer Menon Economics en analyse av samfunnsgevinster ved kanaletablering mellom Pollen og Kittelsbukt.

Først beskriver vi nåsituasjonen i Arendal for befolkningsutvikling, næringsliv, sysselsetting og kommuneinntekter. Deretter går vi gjennom interne vurderinger av gevinster ved kanaletablering, basert på intervjuer med sentrale interessenter i Arendal. Vi beskriver så effekter fra forskjønningsprosjekter i andre byer, med utgangspunkt i referansebyene Kristiansand, Hamar, Skien, Fredrikstad og Drammen. Dernest foretar vi eksempelberegninger, såkalte «hva-hvis»-analyser, som skisserer mulige gevinster for Arendal dersom deres utvikling hadde vært lik referansebyene. Avslutningsvis benytter vi resultater av tidligere ringvirkningsanalyser for å anslå verdiskapings- og sysselsettingseffekter som kan utløses gjennom utbyggingsfasen etablering av kanalen.[1]

For hver del, vurderer vi effekt på:

- **Bostedsattraktivitet:** Analysen av bostedsattraktivitet baseres på intervjuer med interessenter fra Arendal og fra referansebyene Hamar, Kristiansand, Drammen, Skien og Fredrikstad. Vi utarbeider kvalitative beskrivelser for referansebyene og understøtter disse med statistikk om eksisterende og framskrevne innbyggertall, pendlerstrømmer og potensielle skatteinntekter.

- **Næringsattraktivitet og kompetansetilgang:** Analysen av næringsattraktivitet og kompetansetilgang baseres på intervjuer med interessenter fra Arendal og fra referansebyene. Vi utarbeider kvalitative beskrivelser for referansebyene og understøtter disse med statistikk om arbeidsplasser, næringsaktivitet, kompetanse og potensielle skatteinntekter.

- **Attraktivitet for turisme:** Analysen av turisme baseres på intervjuer med interessenter fra Arendal og fra referansebyene. Vi utarbeider kvalitative beskrivelser for referansebyene og understøtter disse med statistikk om overnattings- og serveringsaktivitet.

I rapporten vurderer vi mulige effekter av forskjønningsprosjekter på byenes attraktivitet. Andre forhold vil også påvirke attraktiviteten. Analysen dokumenterer ikke direkte årsakssammenhenger og resultatene må derfor tolkes med varsomhet.

1. Menons ringvirkningsmodell er kort beskrevet i vedlegg.

Nåsituasjonen i Arendal

Kort om Arendal | Introduksjon

I denne delen av analysen gir vi en kort introduksjon av Arendal og beskriver sentrale kjennetegn ved kommunens befolkning, kommuneøkonomi, arbeidsmarked og næringsliv.

- **Befolkning[1]:** Arendal hadde 46 500 innbyggere i 2025, og er nest største kommune i Agder etter Kristiansand. Arendal har den tredje største befolkningsveksten de siste 5 år etter Kristiansand og Grimstad. SSB forventer at befolkningsveksten i Arendal flater ut i årene fremover. 34 prosent av innbyggerne over 16 år hadde universitetsutdannelse i 2024, noe som er lavere enn Hamar (43 prosent), Kristiansand (40 prosent) og Drammen (35 prosent) og nasjonalt gjennomsnitt (38 prosent), men høyere enn Fredrikstad (33 prosent) og Skien (32 prosent).

- **Kommuneøkonomi[2]:** Arendal hadde et negativt netto driftsresultat i prosent av brutto driftsinntekter på -3,6 prosent i 2024. De største kommunale utgiftspostene omfatter helse og omsorg, grunnskole og barnehage.

- **Arbeidsmarked[3]:** Arendal hadde 22 500 sysselsatte i 2025.[4] 60 prosent av arbeidstakerne arbeider i privat sektor, noe som er lavere enn gjennomsnittet for Norge (64 prosent) og Agder (63 prosent). I tillegg pendler hver tredje arbeidstaker inn til Arendal, noe som er over landssnittet på 16 prosent.

Arendal har et godt grunnlag for å skape gode vekstmuligheter fremover. Samtidig har arbeidsmarkedet et uforløst potensial, sammenlignet med andre store byer i Agder.

1. Hentet fra Agdertall.
2. Hentet fra kommuneregnskapet, SSB-tabell 12134
3. Hentet fra Menons regnskapsdatabase.
4. Hentet fra SSB tabell 13472

Kort om Arendal | Utvikling i næringslivet i Arendal og Agder

I denne delen av analysen beskriver vi sentrale kjennetegn og utviklingstrekk ved næringslivet og arbeidsmarkedet i Arendal.

Relativt lav verdiskaping

Verdiskaping er et mål på verdien av virksomhetenes økonomiske aktivitet, og deres samlede bidrag til Norges BNP. Arendal var Agders nest største økonomi i 2024, målt i verdiskaping. Grimstad ligger tett opptil Arendal, til tross for at befolkningen er rett over halvparten så stor. Arendal har hatt lavere verdiskapingsvekst enn de største byene i Agder – 27 prosent mellom 2014-2024 mens gjennomsnittet var 61 prosent. Arendal har også nest lavest verdiskapingsvekst blant referansebyene vi har sett på.

Svak sysselsettingsvekst i Agder

Arendal har et bredt og variert næringsliv, der maritim næring, handel og bygg og anlegg er de tre næringene med høyest verdiskaping. Figurene til høyre viser at Arendal har nest høyest sysselsetting i Agder, lavere sysselsettingsvekst enn de andre store byene og at sysselsettingen vokst mest i mindre produktive næringer, som transport og logistikk. Mer produktive næringer, som kraftkrevende industri, maritim, eiendom og IKT, har hatt størst nedgang.

Økt konkurranse om generell og spesialisert arbeidskraft

Maritim sektor, kraftproduksjon og eiendom er produktive næringer som behøver spesialisert kompetanse. I tillegg vokser næringer med lavere produktivitet, men som har relativt høy sysselsetting, som transport og logistikk og handel. Industri, eiendom og bygg og anlegg er næringer som ofte involverer fagspesialister og som opplever rekrutteringsutfordringer rundt i landet. [1]

Figurer: Sysselsetting og vekst mellom 2014-2024 for de største kommunene i Agder (øverst). Verdiskaping og sysselsetting fordelt på næringer i Arendal i 2024 (nederst). *Kilde: Menon Economics*

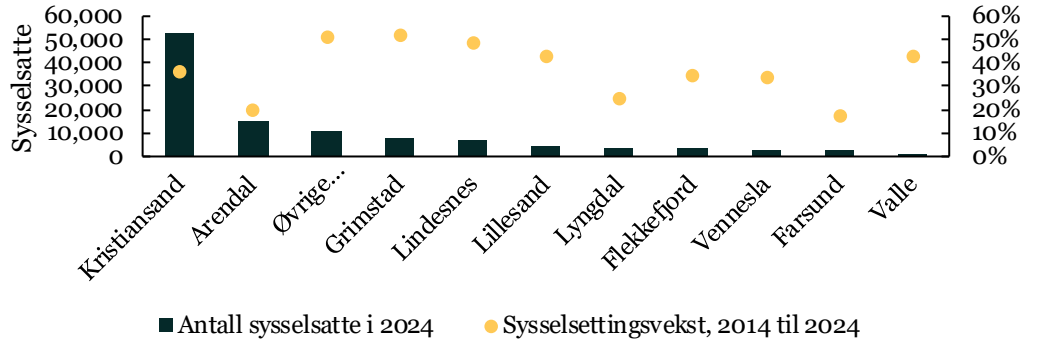

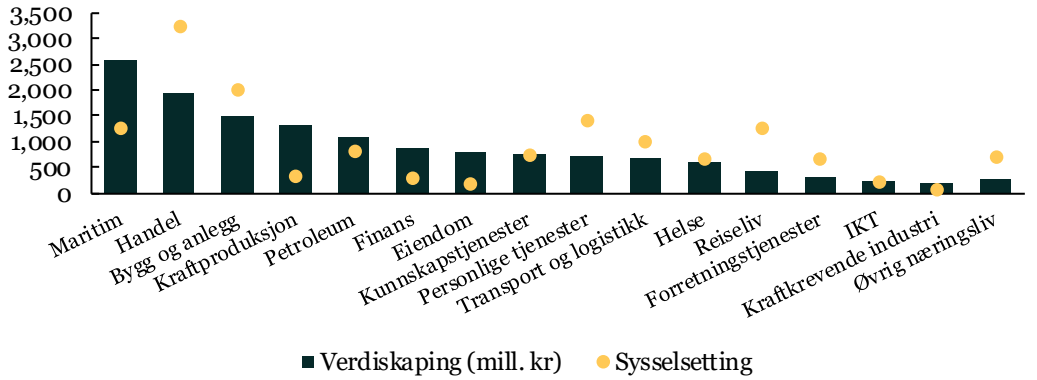

1. Navs bedriftsundersøkelse 2025

Interne vurderinger av gevinster ved kanaletablering

Interne vurderinger av gevinster ved kanaletablering | Introduksjon

I dette kapitlet oppsummerer vi oppfatninger blant lokale interessenter om nåsituasjonen i Arendal og hvilke potensielle gevinster kanalen kan bidra til å utløse.

Formålet med å intervjue lokale informanter er å få bedre innsikt i hvordan Arendals bostedsattraktivitet, næringsattraktivitet, kompetansetilgang og turisme blir vurdert. Denne vurderingen beskriver nåsituasjonen. I tillegg undersøker vi informantenes vurderinger av potensielle effekter som en eventuell kanaletablering kan utløse.

Vi har gjennomført 20 intervjuer med informanter fra kommunen, næringslivet og organisasjoner.

Kort oppsummert tilsier tilbakemeldingene at en kanaletablering kan løfte det overordnede inntrykket og profileringen av Arendal og indirekte bidra til en mer attraktiv by for befolkningen, næringslivet, rekruttering og turisme.

Figur: Illustrasjon av kanaletablering mellom Pollen og Kittelsbukt. Kilde: Snøhetta.

Interne vurderinger av gevinster ved kanaletablering| Interne vurderinger av nåsituasjonen i Arendal

Denne delen av analysen tar for seg lokale informanters vurdering av Arendals nåsituasjon. Tilbakemeldingene er oppsummert under.

- **Bostedsattraktivitet:** Arendal oppfattes som et attraktivt sted å bo, særlig på grunn av beliggenhet, nærhet til sjø og natur, strandlinje, livskvalitet og gode boområder for barnefamilier. Samtidig trekkes begrensede karrieremuligheter, et svakt helårlig restaurant- og kulturtilbud og kutt i offentlige tjenester frem som utfordringer.

- **Næringsattraktivitet:** Korte avstander og gode parkeringsmuligheter muliggjør viktige arrangementer som Arendalsuka. Hjørnestensbedrifter og variert detaljhandel bidrar positivt. Samtidig etterlyses moderne kontorlokaler i sentrum, bedre restauranttilbud og sterkere samspill mellom kommune, næringsliv og gårdeiere for å styrke videre næringsutvikling.

- **Kompetansetilgang:** Rekrutteringen fungerer generelt godt, men tilgang på høykompetent arbeidskraft er utfordrende. Spisskompetanse innen IT, ingeniørfag, fagarbeidere og batteriteknologi er særlig krevende, med sterk konkurranse fra større byer. Det etterlyses bedre synliggjøring av karrieremuligheter for partnere for å øke byens samlede attraktivitet.

- **Turisme:** Turisme er sesongpreget der det meste skjer om sommeren. Manglende helårstilbud utfordrer lønnsomhet og profesjonalisering. Flere påpeker et behov for tydeligere merkevarebygging, nye attraksjoner og bedre organisering av reiselivsaktører for å konkurrere med andre sørlandsbyer.

Foto: Kirsebærlunden i Arendal. Kilde: Snøhetta.

Interne vurderinger av gevinster ved kanaletablering | Potensialet ved en kanaletablering

Denne delen av analysen tar for seg lokale informanters vurdering av mulige gevinster ved en kanaletablering. Tilbakemeldingene er oppsummert under.

- **Bostedsattraktivitet:** Kanalen oppfattes å kunne gi et sterkere sentrumstilbud. Nye møteplasser, økt trivsel og større stolthet kan bidra til at flere oppholder seg i sentrum og et mer positivt omdømme, som over tid kan styrke bostedsattraktiviteten. Flere påpeker at prosjektets finansiering må balanseres mellom private og offentlige midler på en god måte.

- **Næringsattraktivitet:** Kanalen vurderes å kunne gi en positiv, men begrenset, effekt på næringsattraktiviteten. Effekten antas å være størst for kunnskapsbedrifter og start-ups som verdsetter sentrumsnærhet, samt for gårdeiere gjennom modernisering og ny bruk av eiendommer. Flere trekker også frem at kanalen kan styrke *profileringen* av Arendal som arbeidssted og bidra til et bredere arbeidsmarked og flere karrieremuligheter

- **Kompetansetilgang:** Kanalen vurderes å kunne bidra positivt for kompetansetilgang, særlig blant yngre arbeidstakere og internasjonal arbeidskraft. Tiltak som skaper utvikling, trivsel og livskvalitet utenfor arbeidstid oppfattes som viktig for å rekruttere inn- og tilbakeflyttere.

- **Turisme:** Et flertall mener at kanalen vil bidra positivt til turisme gjennom tydeligere posisjonering og markedsføring av Arendal som destinasjon. Flere ser for seg at kanalen kan tiltrekke seg dagsbesøk og overnattingsgjester og nevner glassheisen som et liknende eksempel på positive tiltak for Arendal.

Figur: Informantenes vurdering av betydningen av en eventuell kanaletablering på kompetansetilgang, bostedsattraktivitet, turisme og næringsattraktivitet på en skala fra 1 – Svært uenig til 5 - Svært enig. Kilde: Menon Economics.

Effekter fra forskjønningsprosjekter i andre byer

Erfaringer fra andre byer | Introduksjon

I dette kapitlet sammenligner vi Arendal med Kristiansand, Drammen, Fredrikstad, Skien og Hamar. Disse byene har de siste årene gjennomført utbedringer av sentrum i nærhet til vann, enten gjennom elv, fjord, innsjø eller kyst.

Formålet med å intervjue informanter fra referansebyene er å få bedre innsikt i om de interne vurderingene av mulige gevinster fra kanaletableringen deles av opplevde samfunnsgevinster fra gjennomførte utbedringer i andre byer.

For å undersøke dette innhenter vi lærdommer og erfaringer fra utviklingsprosjekter som kobler by og vann tettere sammen i referansebyene.

Vi har gjennomført intervjuer med relevante kommunale aktører i Kristiansand, Drammen, Skien og Hamar om utbedringsprosjektenes betydning for bostedsattraktivitet, næringsattraktivitet, kompetansetilgang og turisme.

I tillegg har vi undersøkt hvordan prosjektene ble initiert og gjennomført, og om de utløste andre initiativer.

Kort oppsummert tilsier erfaringer fra referansebyene at forskjønningstiltak i sentrum har hatt positive effekter på deres bostedsattraktivitet, næringsattraktivitet, kompetansetilgang og turisme. I tillegg har investeringer i offentlige rom utløst nye investeringer og initiativ, og skapt en «snøballeffekt» gjennom offentlig-private samarbeid.

Figur: Illustrasjon av Mjøsfronten i Hamar. Fotokreditering: C.F. Møller Architects/Plomp

Erfaringer fra andre byer | Sammenlignbare byer

Hamar

- **Utbedring:** Utvikling av Mjøsfronten som bosted og møteplass har pågått siden tidlig 2000 og Stortorget ble ferdigstilt i 2014.
- **Formål:** Tilrettelegging av vannfronten som publikumsarena for et mer attraktivt sentrum for bosatte og tilreisende.

Drammen

- **Utbedring:** Utvikling av elvebredden for publikumsbruk har pågått siden 2000-tallet.
- **Formål:** Etablering av nye møteplasser, gangforbindelser og byrom langs Drammenselven.

Kristiansand

- **Utbedring:** Utvikling av vannfrontarealer for bosatte, næring og publikum har pågått over lenger tid, for eksempel ble Kanalbyen vedtatt i 2015.
- **Formål:** Skape nye rom og møteplasser ved sjøen som kombinerer bolig, næring og kultur ved vannet.

Fredrikstad

- **Utbedring:** Utvikling av elvefronten langs Glomma gjennom nye byrom, kaifronter og marinaer har pågått over lang tid, eksempelvis ble planer for Værste-området lagt frem i 2016.
- **Formål:** Sterkere kobling mellom sentrum, boligområder og vannet.

Skien

- **Utbedring:** Utbygging av strand- og bryggeområder, gangforbindelser mot vannet i 2022.
- **Formål:** Økt aktivitet i Skien sentrum mot vannet gjennom næringsetableringer og publikumsbruk.

Fotokreditering: C.F. Møller Architects/Plomp, iStock.

Erfaringer fra andre byer | Opplevde samfunnsgevinster

Denne delen av analysen tar for seg erfaringer om opplevde samfunnsgevinster fra referansebyene. Tilbakemeldingene er oppsummert punktvis under.

- **Bostedsattraktivitet:** Referansebyene beskriver delvis samme utfordringsbilde som Arendal. Forskjønnende sentrumsutvikling har bidratt til å tiltrekke og beholde både familier og personer i yrkesaktiv alder. Et bedre sentrumstilbud er attraktivt for tilbakeflyttere og innflyttere både utenfra og innenfra kommunene. Utviklingen understøttes av konkrete grep som transformasjon av tidligere industri- og havneområder, etablering av attraktive sentrumsnære boliger, investeringer i byrom og møteplasser, satsing på kulturinstitusjoner og arrangementer, samt en bevisst strategi for å gjøre vannfronten tilgjengelig og brukbar for flere.

- **Næringsattraktivitet**: Utbedringsprosjektene har også gitt utslag i arbeidsmarkedet, der byene har hatt en mer positiv sysselsettingsutvikling og styrket sin rolle som regionale arbeids- og kompetansesentre. Næringslivsetableringer skjer i nye industrier som datasenter, opprettelse av regionskontorer f.eks. innen IKT og overnattings- og serveringssteder. Eksisterende bedrifter søker også kontorlokaler i sentrum.

- **Kompetansetilgang**: Utbedringene oppleves å ha bidratt til å beholde og tiltrekke kompetent arbeidskraft. Kulturtilbud, bykvaliteter og flere arbeidsplasser gjør byene mer attraktive. Større og mer mangfoldige arbeidsmarkeder gjør det igjen lettere å rekruttere og holde på kompetanse. Transportmuligheter og nærhet til andre byer er også viktige forhold som kan påvirke størrelsen på en arbeidsmarkedsregion og tilflyttingspotensial.

Figur: Informantenes vurdering av påstander om forskjønnende sentrumsutviklingsprosjekters bidrag til bostedsattraktivitet, næringsattraktivitet, kompetansetilgang, turisme og investeringer på en skala fra 1 – Svært uenig til 5 - Svært enig. Kilde: Menon Economics.

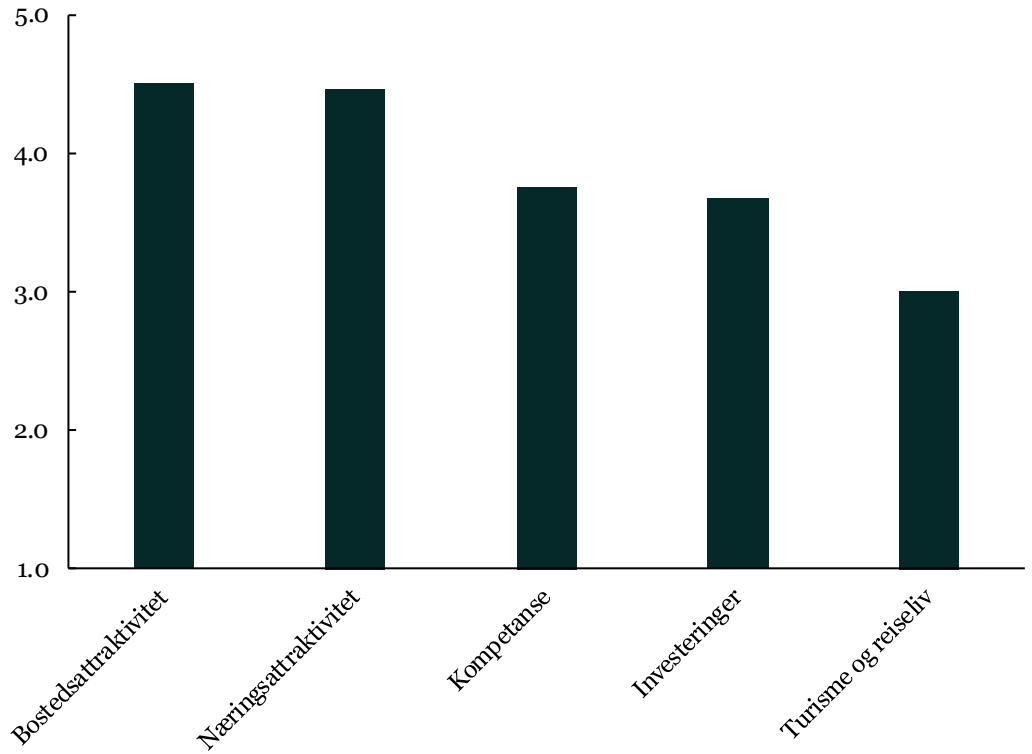

Erfaringer fra andre byer | Opplevde samfunnsgevinster fortsetter

- **Turisme:** Turisme omtales i liten grad som hovedresultat av tiltakene. Fokus har primært vært på byens innbyggere og hverdagsbruk. Likevel oppleves utbedringene å ha hatt svært positiv effekt på turisme i byer som Hamar, Drammen og Kristiansand. Informanter fra Drammen og Skien uttrykker også at det er vanskelig å tiltrekke seg turister og innbyggere dersom området nær vannet ikke er utformet på en måte som oppfordrer til bruk, eksempelvis bademuligheter eller serveringssteder.

- **Investeringer**: Utbedringene oppfattes å gi en snøballeffekt av videre investeringer, der mange tiltak ville ikke blitt realisert uten fornyingen av området. Selv om effektene avhenger av størrelsen på utbedringene, tiltrekker områder som gjennomgår fornying seg lokale og eksterne entreprenører innen boligprosjekter, kultur og opplevelsestilbud. Offentlig–privat samarbeid har vært sentralt for gjennomføringen, med dialog og rammebetingelser som legger til rette for aktivitet i områdene. Private utbyggere har finansiert gangveier, broer og offentlige rom som kommunen senere har overtatt driften av.

Figur: Utvalgte sitater fra intervjuene som beskriver samfunnsgevinster og erfaringer med utbedringsprosjekter. Kilde: Menon Economics.

«Man må ha et tilbud til de som bor, jobber og besøker byen, Vi ser stor forskjell i antallet som beveger seg langs elven og i sentrum."

«Vi ønsker å være attraktive for de som reiser ut for å studere eller jobbe. De må bli glad i byen og ha aktiviteter som binder dem hit gjennom ulike faser av oppveksten.»

«Kommunen forsøker å legge aktiviteter eller virksomhet rundt nye områder for å legge til rette for vekst. Dette er viktig for å supplere dagens arbeidsmarked med flere karrieremuligheter for begge parter i tilflyttende familier»

«Jeg tenker at det viktigste rådet er å skape et eierskap og entusiasme rundt tiltaket. Kommunen og næringslivet må samarbeide for å finne løsninger som gir forutsigbarhet i finansiering og drift av tiltaket.»

Potensielle økonomiske gevinster som kan realiseres i Arendal

Potensielle økonomiske gevinster som kan realiseres i Arendal | Intro

I dette kapitlet sammenligner vi Arendal med Kristiansand, Drammen, Fredrikstad, Skien og Hamar («referansebyene»). Formålet med sammenligningen er å vurdere Arendal opp imot en relevant målestokk. Vi fokuserer særlig på Kristiansand, Drammen og Hamar som har utført utbedringer lengst tilbake i tid og kan ha potensielle effekter gjennom analyseperioden.

Først sammenligner vi Arendal med referansebyene for å skissere et mulighetsrom for fremtidig utvikling. Analysen tar for seg sysselsetting, verdiskaping, befolkningsutvikling og turisme. Andre forhold kan også ha betydning for attraktiviteten. Dernest utarbeider vi eksempelberegninger for Arendal dersom byen hadde fulgt utviklingen til referansebyene. Slike «hva-hvis»-analyser tallfester potensielle samfunnsgevinster for Arendal for hvert utviklingstrekk, samt mulige fremtidige skatteinntekter for Arendal basert på økt sysselsetting. Analysen eksemplifiserer potensielle økonomiske gevinster som en kanaletablering kan bidra til å utløse.

Kort oppsummert kan en kanaletablering bidra til positive gevinster for befolkningsutvikling, næringsutvikling, sysselsetting, skatteinntekter og turisme. Dersom kanalen hadde vært etablert i 2014 og Arendal hadde fulgt utviklingen i referansebyene frem til 2024, er potensielle gevinster 40-60 millioner kroner i økte skatteinntekter, 500-800 flere sysselsatte, 1,6-3,6 milliarder kroner i økt verdiskaping og 10–21 millioner kroner i årlig merforbruk fra turister. Dersom Arendal hadde fulgt befolkningsutviklingen til SSBs høyalternativ eller referansebyene, kunne Arendal ha oppnådd 6 500-11 500 flere innbyggere enn forventet i 2040. Analysen dokumenterer ikke direkte årsakssammenhenger og resultatene må derfor tolkes med varsomhet.

Figur: Illustrasjon av Arendal sentrum. Kilde: Snøhetta.

Potensielle økonomiske gevinster som kan realiseres i Arendal | Sysselsetting

Denne delen av analysen sammenligner sysselsetting i Arendal og referansebyene for perioden 2014 til 2024. Vi beskriver også en alternativ situasjon der Arendal har utviklet seg på linje med referansebyene.

Arendal har hatt svakere sysselsettingsvekst enn referansebyene

Mellom 2014 og 2024 har sysselsettingen i Arendal økt med om lag 19 prosent, mens referansebyene samlet har hatt en vekst på rundt 20–26 prosent, med et gjennomsnitt på om lag 23 prosent. Arendal kommer dermed samlet sett svakest ut av alle byene i sammenligningen.

Hva hvis Arendal hadde hatt lik sysselsettingsvekst som referansebyene?

Figuren nederst til høyre viser at Arendals sysselsettingsvekst har vært svakere enn hos referansebyene. En «hva-hvis»-sysselsetting, der Arendal følger sysselsettingsveksten i referansebyene mellom 2014 til 2024, kunne gitt:

- **500 flere sysselsatte i 2024** med samme vekst som referansebyene.
- **800 flere sysselsatte i 2024** med samme vekst som Hamar og Kristiansand.

Referansebyene, som har gjennomført forskjønningstiltak, har hatt høyere sysselsettingsvekst. Bostedsattraktivitet kan ha bidratt til et sterkere arbeidsmarked.

Utvikling i sysselsetting (øverst) og alternative hva-hvis-utfall (nederst) for Arendal og referansebyene. Kilde: Menon Economics

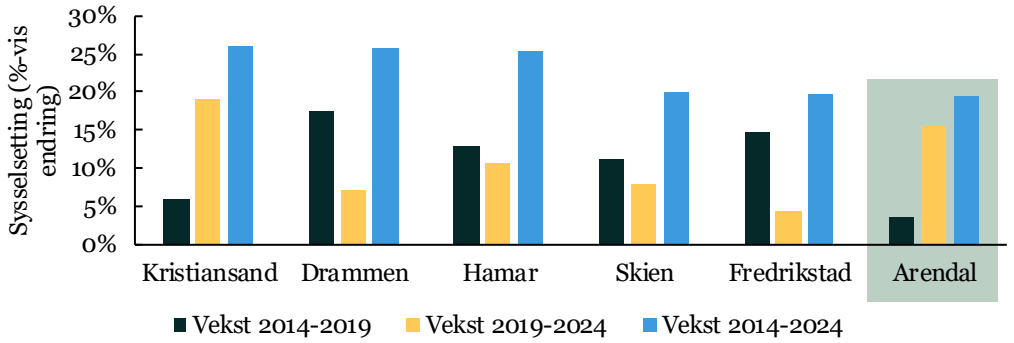

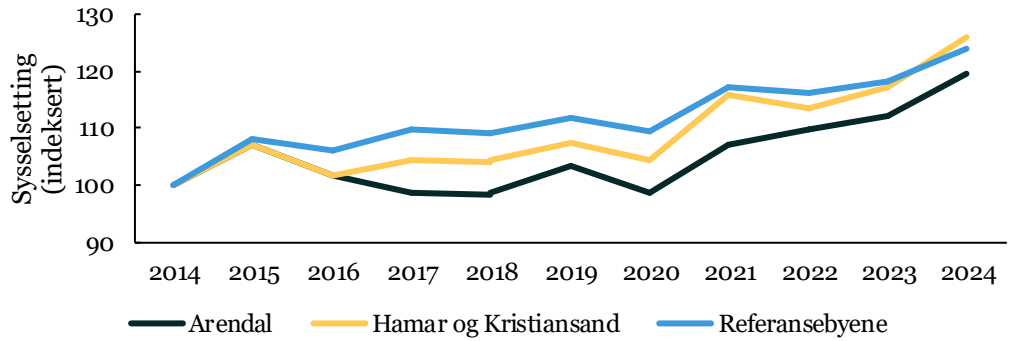

1. Gjennomsnittlig produktivitet for fastlands-Norge er omtrent 1,2 millioner kroner per sysselsatt.

Potensielle økonomiske gevinster som kan realiseres i Arendal | Verdiskaping

Denne delen av analysen sammenligner næringslivets verdiskaping i Arendal og referansebyene for perioden 2014 til 2024. Vi beskriver også en alternativ situasjon der Arendal har utviklet seg på linje med referansebyene.

Arendal har hatt lavere verdiskapingsvekst enn referansebyene

I perioden 2014 til 2024 har verdiskapingen i Arendal økt med om lag 47 prosent, mens gjennomsnittlig vekst i referansebyene har vært 63 prosent. Næringsveksten i Arendal drives av bedrifter med lavere verdiskaping per ansatt enn særlig Hamar, Drammen og Skien. Siden 2019 har utviklingen bedret seg, blant annet drevet av aktivitet i maritime og offshore-relaterte næringer og etableringen av Norse Atlantic.

Hva hvis Arendal hadde hatt lik verdiskapingsvekst som referansebyene?

Figuren nederst til høyre viser at Arendals verdiskapingsvekst har vært svakere enn hos referansebyene. En «hva-hvis»-verdiskaping, der Arendal følger referansebyenes verdiskapingsvekst mellom 2014 til 2025, kunne gitt:

- **1,6 milliarder kroner i økt verdiskaping i 2024** med samme vekst som referansebyene.
- **3,6 milliarder kroner i økt verdiskaping i 2024** med samme vekst som Hamar og Drammen.

Referansebyene har hatt sterkere verdiskapingsvekst enn Arendal. Næringsattraktivitet kan ha bidratt til økt verdiskaping.

Utvikling i verdiskaping for Arendal og referansebyene (øverst). Hva-hvis-analyse der Arendal følger utviklingen til referansebyene samlet. Kilde: Menon Economics

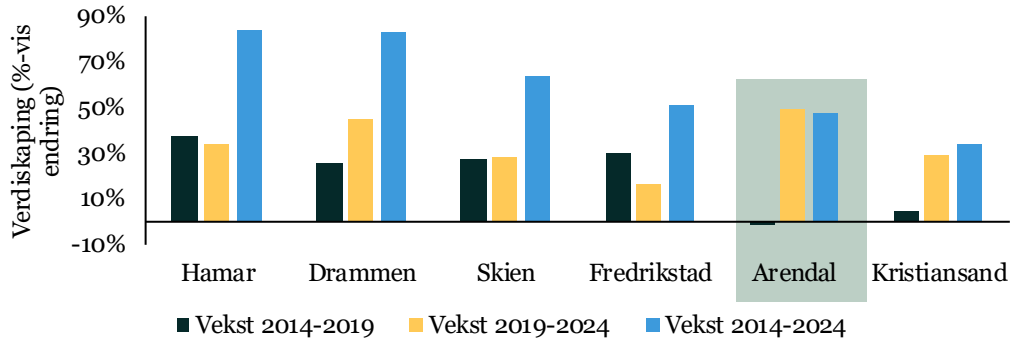

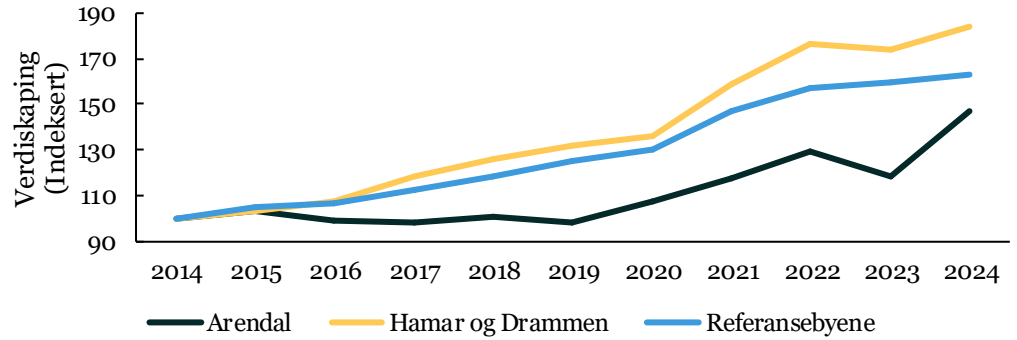

1. Gjennomsnittlig produktivitet for fastlands-Norge er omtrent 1,2 millioner kroner per sysselsatt.

Potensielle økonomiske gevinster som kan realiseres i Arendal | Befolkningsutvikling

Denne delen av analysen sammenligner Arendals befolkningsutvikling overfor referansebyene for perioden 2014 til 2024.

Arendal har svakere befolkningsutvikling enn referansebyene

Arendals befolkning steg fra rundt 44 000 til om lag 46 500 innbyggere mellom 2015-2025, tilsvarende en samlet vekst på 5 prosent. Referansebyene har samlet vokst med om lag 10 prosent over samme periode, der Hamar og Kristiansand står for den sterkeste befolkningsveksten.[1] Dersom Arendal hadde hatt samme vekst som referansebyene, ville byen hatt rundt 2 000 flere innbyggere i dag.

Arendal har lavere forventet befolkningsvekst enn referansebyene

Befolkningen i referansebyene ligger an til å vokse raskere enn i Arendal frem mot 2040. SSBs prognoser tilsier at Arendal vil få den svakeste befolkningsutviklingen blant referansebyene, med en samlet vekst på kun 2,7 prosent.[2] Gjennomsnittlig befolkningsvekst i referansebyene er omtrent tre ganger så høy (8,4 prosent).

Hva hvis Arendal hadde hatt høyere befolkningsvekst?

Figuren nederst til høyre viser alternativer for Arendals befolkningsvekst for perioden 2014-2040. En «hva-hvis»-befolkningsvekst, der Arendal følger referansebyene eller SSBs-høyalternativ mellom 2014 til 2040, kan oppnå:

- **11 500 flere innbyggere enn forventet i 2040** dersom Arendal hadde hatt samme vekst som Hamar og Kristiansand
- **6 500 flere innbyggere enn forventet i 2040** dersom Arendal hadde hatt samme vekst som høyalternativet til SSB.

Indeksert befolkningsframskriving for Arendal og referansebyene (øverst) og indeksert befolkningsutvikling og -framskriving for Arendal, snitt for referansebyene og Arendal kommunes mål for befolkningsvekst (nederst). Kilde: Menon Economics.

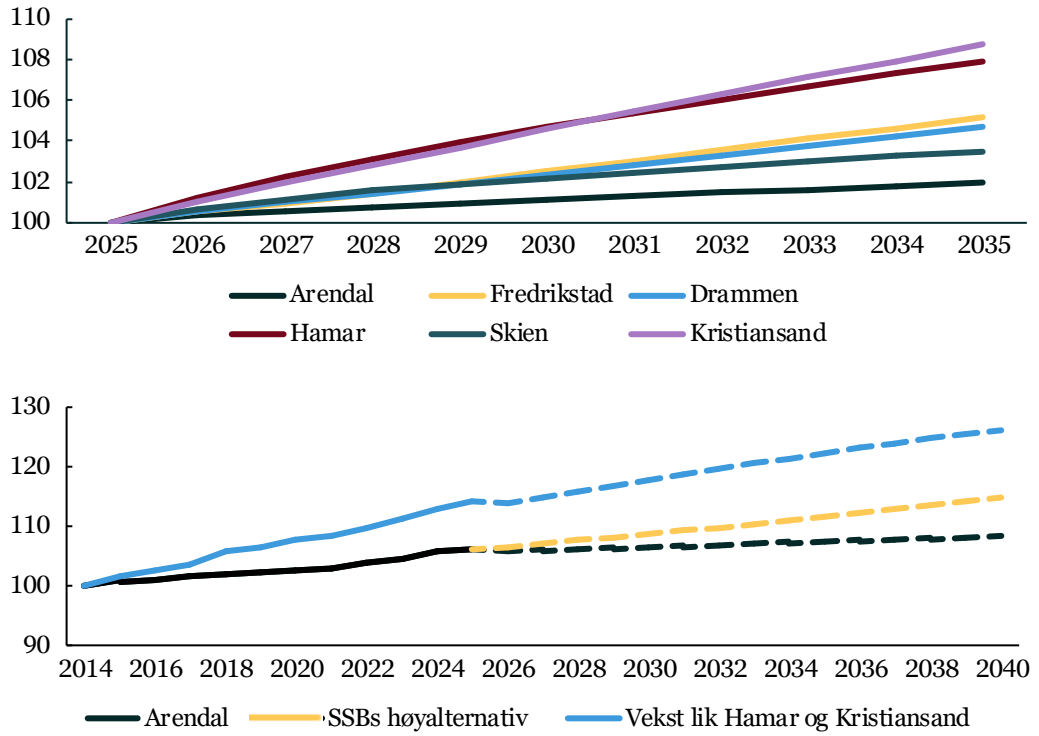

1. Vi sammenligner befolkningsutvikling i Arendals med et gjennomsnitt for referansebyene mellom 2015 og 2025 basert på SSB-tabell 06913: Befolkning og endringer, etter region, statistikkvariabel og år.
Vi sammenligner forventet befolkningsvekst basert på hovedalternativet (MMM) i SSBs tabell 14288: Framskrevet folkemengde 1. januar, etter region, statistikkvariabel og år.

Potensielle økonomiske gevinster som kan realiseres i Arendal | Økt skatteproveny

Denne delen av analysen setter sysselsettingsvekst i sammenheng med Arendals skatteinntekter overfor referansebyene for perioden 2014 til 2024.

Arendal har lavere sysselsettingsvekst enn referansebyene

Det siste tiåret har Arendal hatt en svakere samlet sysselsettingsvekst enn landsgjennomsnittet.[1] Når det gjelder privat sektor, viser tall fra Menons regnskapsdatabase at Arendal ligger lavere enn både referansebyene og byene med høyest vekst i Kristiansand, Drammen og Hamar. Utover å være en viktig indikator for dynamikken i næringsliv og arbeidsmarked, har sysselsettingsvekst også betydning for Arendals skatteproveny.

Hva hvis høyere sysselsetting gir Arendal økt skatteproveny

Vi beregner potensielle isolerte skatteprovenyeffekter av økt sysselsettingsvekst i privat sektor for Arendal ved å benytte differansen overfor referansebyene mellom 2014-2025. Vi legger til grunn at hver sysselsatt mottar lønn lik gjennomsnittslønnen i Norge, som var 676 000 kroner i 2024.

Figuren nederst til høyre viser alternativ skatteproveny for Arendal i 2024. En «hva-hvis»-skatteproveny, der Arendal har fulgt referansebyene eller Kristiansand, Drammen og Hamar, kunne gitt:

- **Nesten 40 millioner kroner i økte skatteinntekter i 2024** dersom Arendal hadde hatt samme sysselsettingsvekst som referansebyene
- **Nesten 60 millioner kroner i økte skatteinntekter i 2024** dersom veksten hadde vært på nivå med de tre kommunene med sterkest utvikling.

Eksempelberegninger for økte årlige skatteinntekter for Arendal kommune ved lik sysselsettingsvekst som referansebyene eller Kristiansand, Drammen og Hamar i 2024. Kilde: Menon Economics.

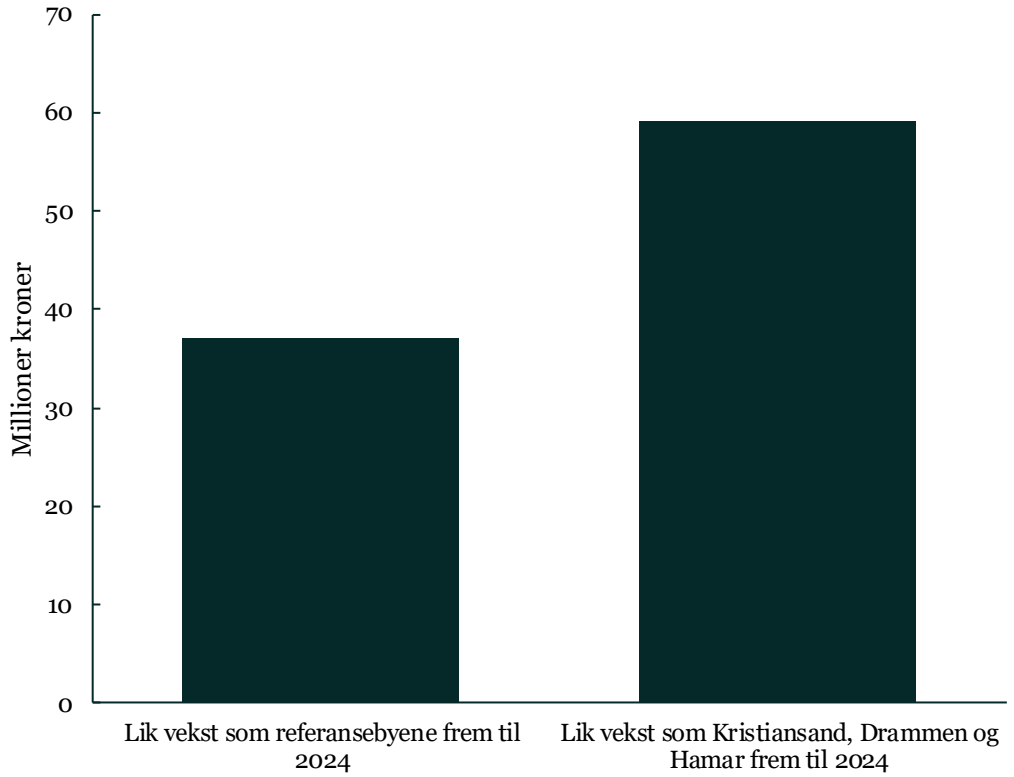

1. Sysselsettingsveksten i Arendal for offentlig og privat sektor samlet har vært 4,7 prosent mellom 2015-2024, sammenlignet med et landsgjennomsnitt på 10,3 prosent. Kilde: SSB-tabell 13472.

Potensielle økonomiske gevinster som kan realiseres i Arendal | Attraktivitet for turister og andre tilreisende

Informanter fra referansebyene opplever at utbedringene kan gi en positiv effekt på turisme. Vi har utarbeidet eksempelberegninger for økt turistaktivitet gjennom overnattings- og serveringsnæringen i Arendal. Vi legger til grunn at forbruket per cruiseturist varierer mellom 630 og 930 norske kroner og beregner potensielt merforbruk dersom aktiviteten øker med henholdsvis 5, 7 og 10 prosent vekst fra dagens aktivitetsnivå.

Hva hvis Arendal øker sin turisme med 5, 7 eller 10 prosent fra dagens nivå?

- **Hotellgjester:** I 2025 besøkte om lag 103 000 hotellgjester Arendal og hadde et gjennomsnittlig døgnforbruk på rundt 1 700 kroner per opphold, herunder overnatting, servering og andre tjenester. Økt turistaktivitet blant hotellgjester kan gi et årlig merforbruk på rundt 9–18 millioner kroner.
- **Gjestehavn:** I juni til august 2025 hadde Arendal om lag 5 500 gjestebesøk i gjestehavnen, med et gjennomsnittlig forbruk på om lag 3 000 kroner per besøk. Økt aktivitet kan bidra til et årlig merforbruk på anslagsvis 1–2 millioner kroner, særlig innen servering, handel og opplevelser i sentrum.
- **Cruiseturister:** I 2025 mottok Arendal rundt 3 800 cruiseturister, med et gjennomsnittlig forbruk per cruiseturist mellom 630 og 930 kroner. Økt cruisebesøk kan gi et årlig merforbruk på om lag 1–3 millioner kroner.

Beregningene antyder at en kanaletablering kan bidra til et årlig merforbruk i størrelsesorden 10–21 millioner kroner i Arendal som følge av økt turistaktivitet.

Merforbruk fra hotellgjester, gjestehavnen og cruiseturister. Kilde: Innovasjon Norge, SSB, Kystverket og Arendal Havn.[1]

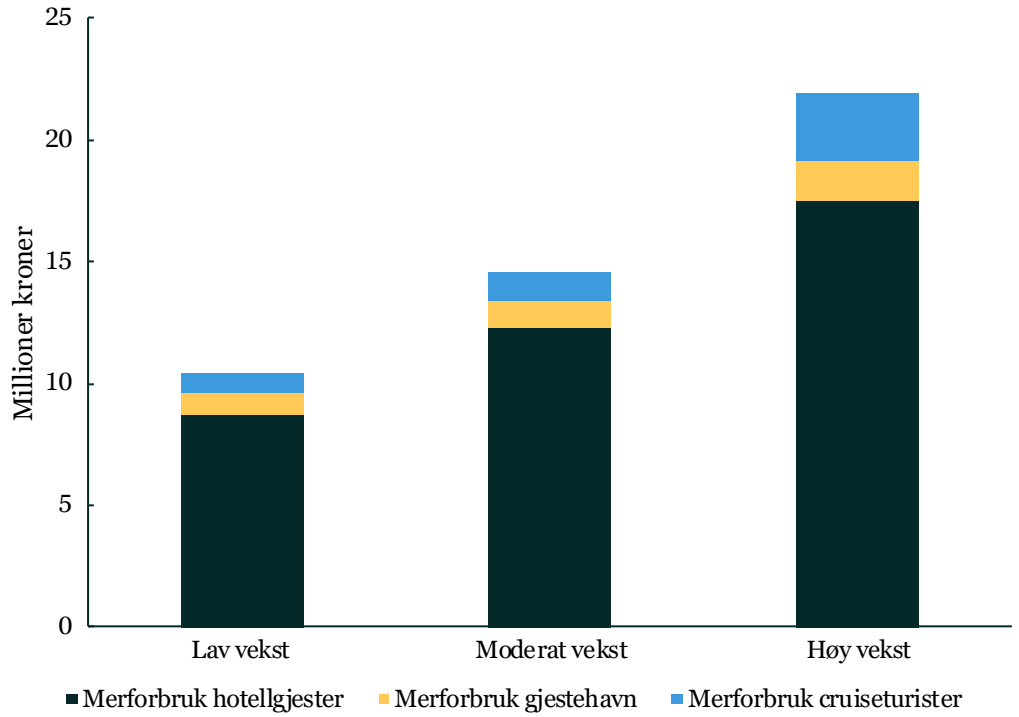

1. Beregningene bygger på gjennomsnittlig forbruk per gjest for hotellgjester fra *Innovasjon Norges forbruksundersøkelse* og for cruiseturister fra *Cruiseturismen i Norge* (2019) (forbrukstallene er inflasjonsjustert). Forbruk per gjest i gjestehavnen er basert på opplysninger fra Arendal Havn. Disse forbrukstallene er kombinert med observerte aktivitetsnivåer for hotellgjester, cruiseturister og gjestehavnbesøk fra henholdsvis SSB (tabell 12898), Kystverkets Kystdatahuset-database og Arendal Havn, og benyttet i scenarioanalyser med 5, 7 og 10 prosent økt turistaktivitet.

Forventede ringvirkningseffekter under utbyggingsfasen

Forventede ringvirkningseffekter | Om prosjektet

En åpning av kanalen i Arendal vil omforme byens sentrum slik det ser ut i dag. Prosjektet er et omfattende bygg- og anleggsprosjekt i midten av eksisterende infrastruktur. Majoriteten av planområdet er i dag bestående av veier, parkeringsplasser og annen teknisk infrastruktur som over tid er etablert på sjø- og kanalområder. En realisering av kanalen omfatter en endring av disse arealene, med nye løsninger for trafikk, kollektivtransport og tekniske installasjoner.

Selve utbyggingsarbeidet omfatter graving og etablering av det nye vannløpet, bygging av kanalkanter og bruer, i tillegg til en omlegging og fornyelse av ledningsnett for vann, avløp og overvann. Tilgrensende gater og plasser vil også bli oppgradert i forbindelse med prosjektet, slik at kanalen integreres med øvrig offentlig byrom. For at sentrum skal fungere i anleggsperioden er det lagt opp til at prosjektet og arbeidene skal gjennomføres i ulike trinn.

Prosjektet vil i all hovedsak etterspørre kompetanse og tjenester fra bygg- og anleggsnæringen. Dette omfatter grunnarbeid, betong- og steinarbeid, landskapsutforming, og teknisk infrastruktur. Funn fra eksisterende analyser og utredninger viser at arbeidet i stor grad kan gjennomføres av lokale og regionale entreprenører og leverandører, men endelig omfang og valg av leverandører kan endre seg i tiden som kommer. Foreløpige anslag indikerer at prosjektet vil ha en kostnadsramme på om lag 200 millioner kroner. Utbyggingsperioden vil gi verdiskaping og sysselsetting i anleggsperioden, hos både lokale, regionale og nasjonale leverandører direkte, i tillegg til aktører i verdikjeden.

Illustrasjon over mulig kanal i Arendal. Kilde: Snøhetta

Forventede ringvirkningseffekter | Verdiskapings- og sysselsettingseffekter

Vi beregner at den planlagte utbyggingen av en kanal i Arendal sentrum kan bidra til en verdiskaping på om lag 140 millioner kroner og 115 sysselsatte i utbyggingsperioden. Disse effektene er basert på Menons erfaringer med tilsvarende analyser tidligere og er illustrert i figuren til høyre.[1] Estimatene tar utgangspunkt i en forventet utbyggingskostnad på om lag 200 millioner kroner.

Vi beregner de direkte ringvirkningseffektene til å utgjøre 65 millioner kroner i verdiskaping og om lag 60 sysselsatte over byggeperioden. Dette er effekter som knytter seg til lokale og regionale leverandører som leverer varer og tjenester direkte inn i prosjektet i Arendal. Trolig vil disse effektene i betydelig grad knyttes til lokale og regionale bygg- og anleggsaktører.

I tillegg til de direkte ringvirkningseffektene vil investeringene legge grunnlag for aktivitet lenger opp i verdikjeden, såkalte indirekte ringvirkningseffekter. Indirekte ringvirkningseffekter omfatter et vesentlige bredere spekter av aktører i ulike næringer enn de direkte effektene. Aktørene i verdikjeden er også mer spredt geografisk og har tilhørighet i store deler av Norge. Dette inkluderer andre bygg- og anleggsaktører, transport og logistikk, tjenesteyting, vareleveranser og andre aktiviteter. Vi beregner de indirekte verdiskapingseffektene til å utgjøre nesten 75 millioner kroner, og rett over 50 sysselsatte over utbyggingsperioden.

Forventede ringvirkningseffekter som følger av utbyggingsaktivitetene av kanalen i Arendal sentrum. Kilde: Menon Economics

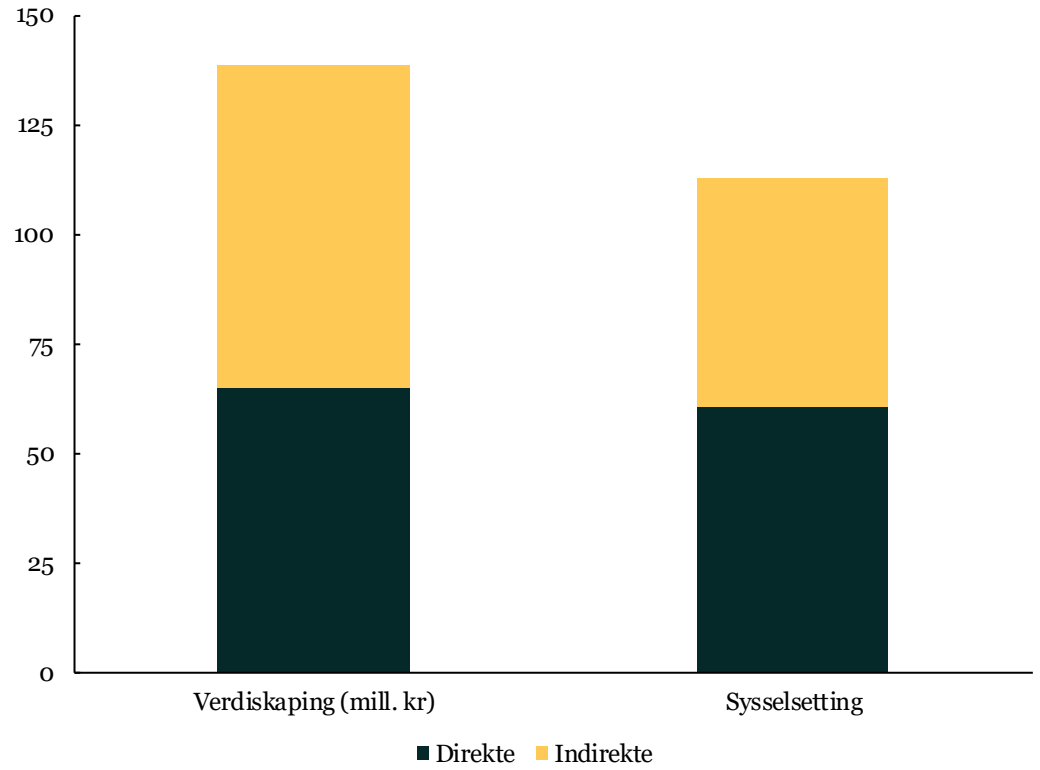

1. Denne ringvirkningsanalysen tar utgangspunkt i erfaringer fra tidligere ringvirkningsanalyse av tilsvarende sort. Det er ikke gjennomført en konkret ringvirkningsanalyse av utbyggingen av kanalen i Arendal. Det er derfor forbundet en større grad av usikkerhet i denne analysen enn en fullstendig ringvirkningsanalyse.

Vedlegg

Vedlegg | Menons ringvirkningsmodell

Alle ringvirkningsresultater i denne rapporten er gjort med utgangspunkt i Menons ringvirkningsmodell, ITEM. På denne siden forklarer vi kort hvordan ITEM beregner ringvirkningseffektene, samt hvordan modellen fordeler ut disse ringvirkningene geografisk.

SSBs kryssløpsmatrise viser omfanget av leveranser, sysselsetting, skatter og avgifter, samt import og eksport i 64 NACE-næringer. Det er denne fordelingen som danner grunnlaget for modellen vår. Beregningene starter ved at vi plasserer en inntektsimpuls, som for eksempel driftskostnader, inn i forskjellige næringskategorier. Modellen beregner med utgangspunkt i dette sysselsettings- og verdiskapingseffekter.

For å produsere varer og tjenester som bedriftene lager, må de kjøpe varer og tjenester fra andre bedrifter i Norge, samt importere. SSBs kryssløpsmatrise viser gjennomsnittlig import fra hver næring, samt en oversikt over leveranser mellom de 64 ulike næringene i statistikken. Med bakgrunn i dette kan vi beregne den økonomiske impulsen oppover i verdikjeden.

Menons modell, ITEM, fordeler også ringvirkningsmodellene ut geografisk. Dette gjøres med en såkalt gravity-modell. Denne modellen estimerer handelsstrømmer ved å se på den geografiske avstanden mellom kommunene, samt hvor stort næringslivet i kommunen er. På denne måten finner man ut hvilke kommuner som mest sannsynlig handler gitte varer og tjenester mellom seg.

Viktige analysebegreper.

Verdiskaping er den merverdien en bedrift skaper. Det måles som driftsresultat før avskrivninger og nedskrivninger (EBITDA) pluss lønnskostnader. Verdiskaping er en viktig størrelse i samfunnsøkonomien fordi den gjennom konsum og skatt legger grunnlag for velferd. *Netto verdiskaping* er dermed verdiskaping ekskl. avskrivninger. I forbindelse med bedriftens egen aktivitet er det denne størrelsen som benyttes.

Sysselsetting refererer til antall personer i arbeid, uavhengig av stillingsprosent. Dette er et mål på antall jobber.

Årsverk brukes for å justere for arbeidsmengden til den enkelte. Årsverk tar utgangspunkt i antall sysselsatte og multipliseres med gjennomsnittlig arbeidstid per år.

Produktivitet måler hvor mye verdiskaping hver sysselsatt skaper. Det beregnes som verdiskaping per sysselsatt.

Ringvirkninger beskriver hvordan en etterspørselsimpuls fra en næring sprer seg gjennom økonomien, via kjøp fra underleverandører i flere ledd.

Kryssløp er en oversikt over alle næringers kjøp fra andre næringer på nasjonalt nivå.

Vedlegg | Befolkningsutvikling i Arendal og referansebyene

Befolkningsutvikling i Arendal og referansebyene. Kilde: SSB, tabell 06913

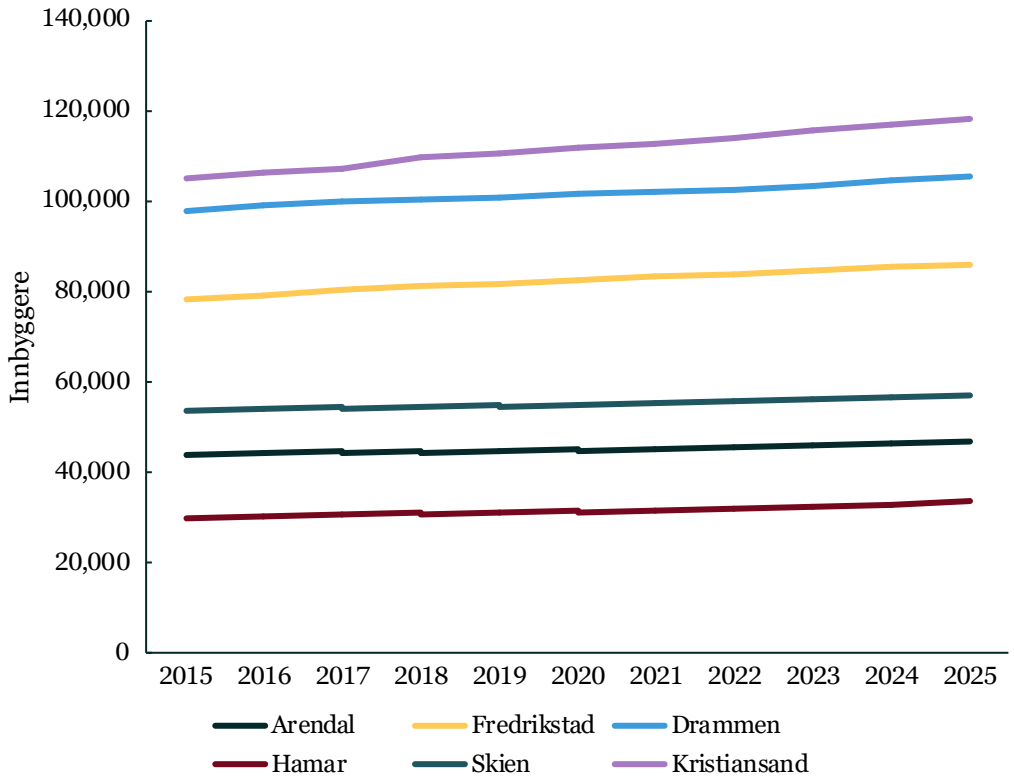

Indeksert befolkningsutvikling i Arendal og referansebyene. Kilde: SSB , tabell 06913

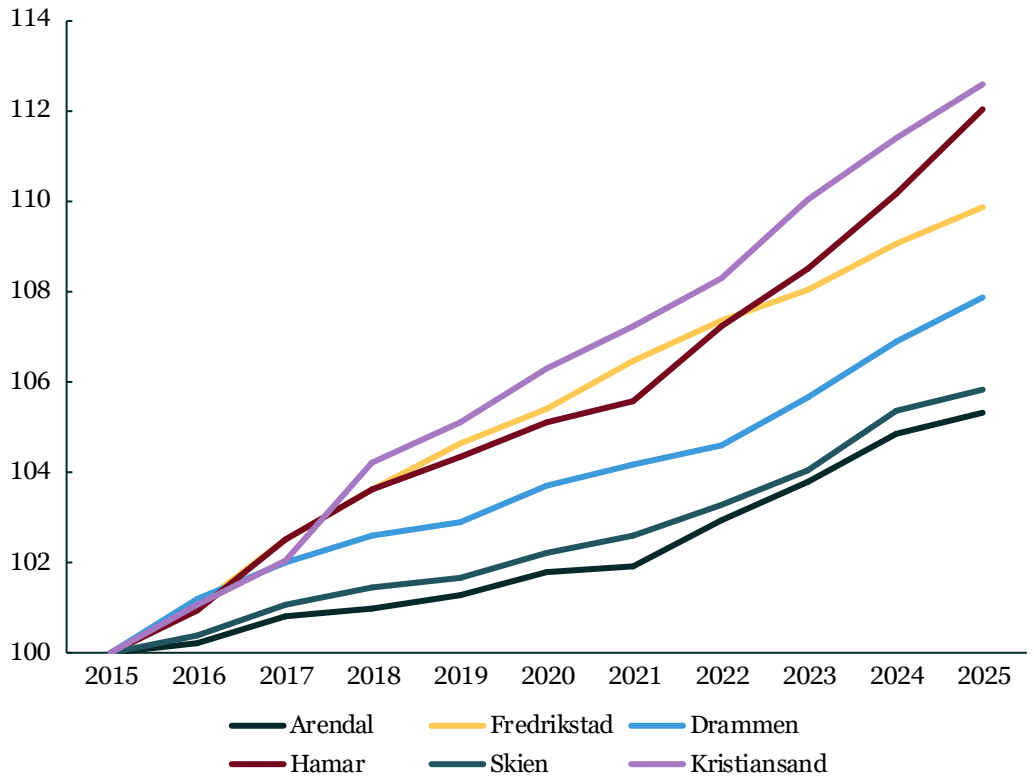

Vedlegg | Befolkningsframskriving for Arendal og referansebyene

Befolkningsframskriving i Arendal og referansebyene fra 2025-2040. Kilde: SSB, tabell 14288

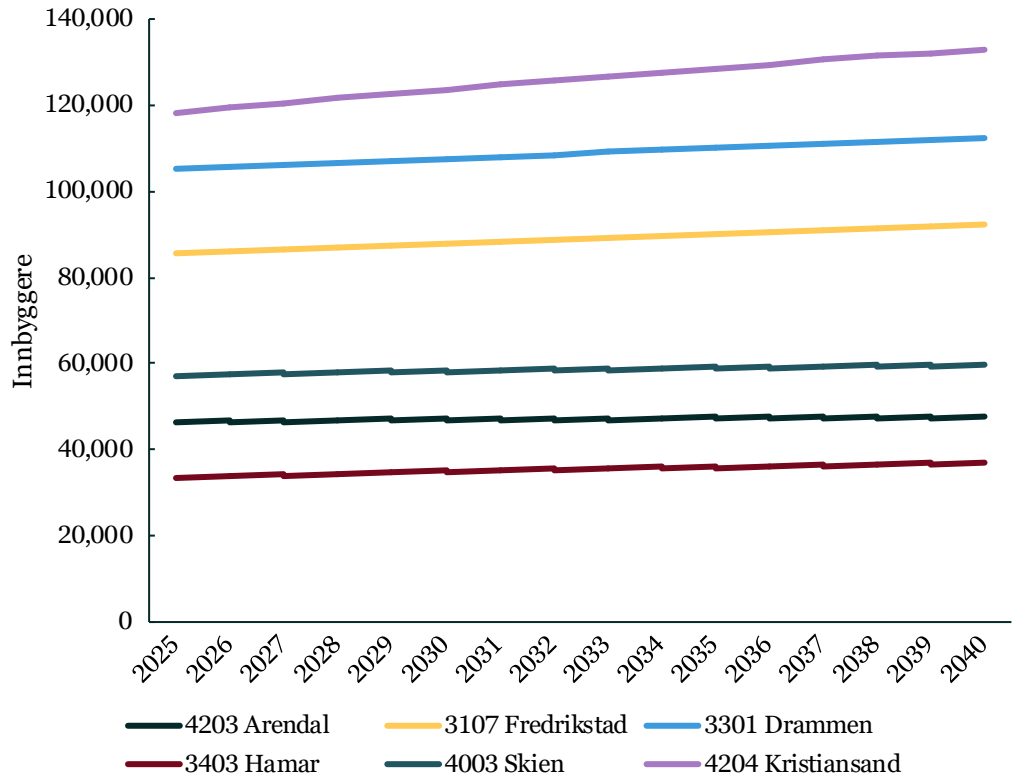

Indeksert befolkningsframskriving i Arendal og referansebyene fra 2025-2040. Kilde: SSB, tabell 14288

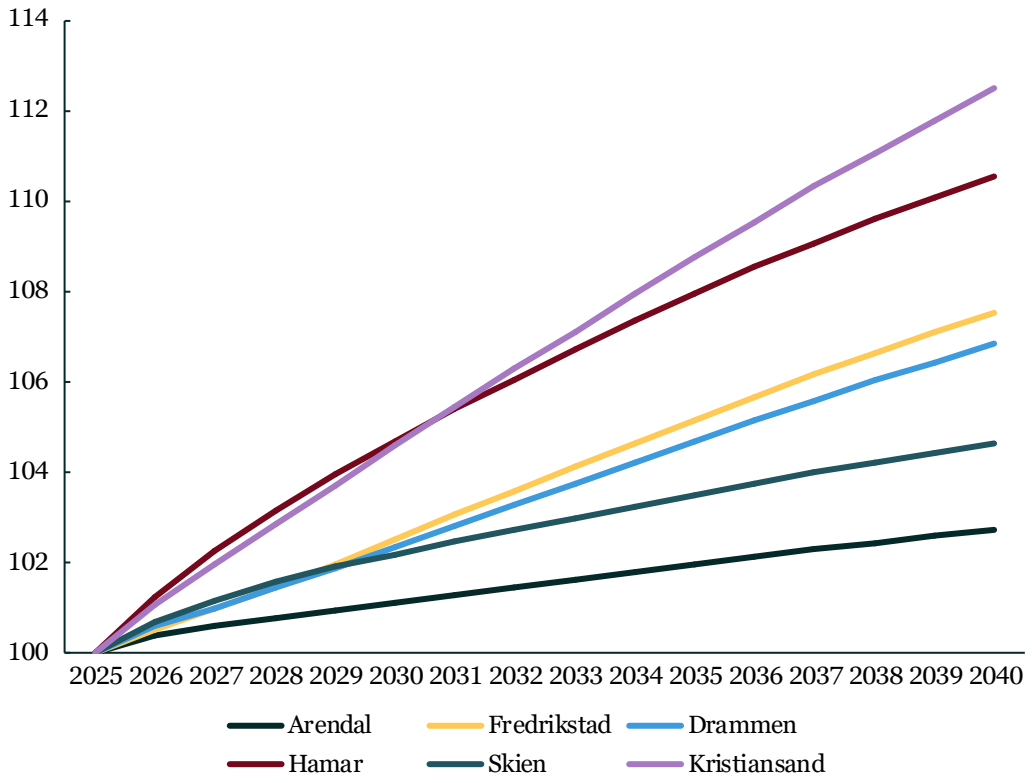

Erfaringer fra andre byer | Næringssammensetning og kompetansetilgang

- Næringssammensetning:
  - **Bygg og anlegg:** I referansebyene har veksten i sysselsettingen i bygg og anleggsnæringen vært på mellom 8-28 prosent i perioden 2015-2024, med et snitt på 18 prosent. Veksten i Arendal har vært på kun 2 prosent over samme periode.
  - **Servering og overnatting:** I referansebyene har veksten i sysselsettingen i serverings- og overnattingsbransjen vært på mellom 17-28 prosent i perioden 2015-2024, med et snitt på 25 prosent. I Arendal har veksten vært på kun 13 prosent.
  - **IKT:** I referansebyene har veksten i sysselsettingen i IKT-næringen vært på mellom 18-39 prosent i perioden 2015-2024 (eks. Skien), med et snitt på 25 prosent (inkl. Skien). I Arendal har veksten vært på kun 1 prosent.
- Utdanningsnivå hos befolkningen mellom 20-66 år
  - **Høyere utdanning, lang:** Arendal ligger jevnt, men noe bak, referansebyene når det kommer til vekst i andelen av befolkningen med lengre høyere utdanning, med kun 18 prosent. I referansebyene er det mellom 19-21 prosent
  - **Høyere utdanning, kort:** Arendal gjør det fjerde dårligst blant referansebyene når det kommer til vekst i andelen av befolkningen med høyere utdanning, kort, med kun 3 prosent. I referansebyene er det mellom 2,6 til 5,2 prosent

Vekst i antall sysselsatte i bygg- og anleggsnæringen, serverings- og overnattingsbransjen og IKT-næringen i perioden 2015–2024. Kilde: SSB.

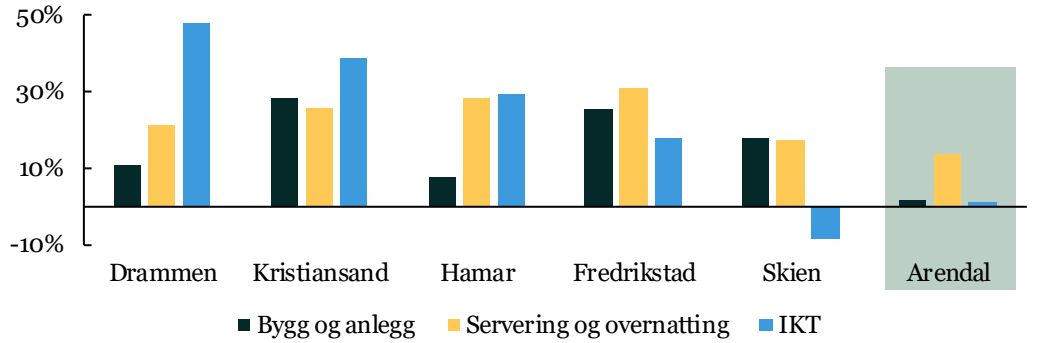

Vekst i andelen av befolkningen med høyere utdanning, fordelt på kort (inntil 4 år) og lang (mer enn 4 år) høyere utdanning, i perioden 2020-2024. Kilde: SSB.

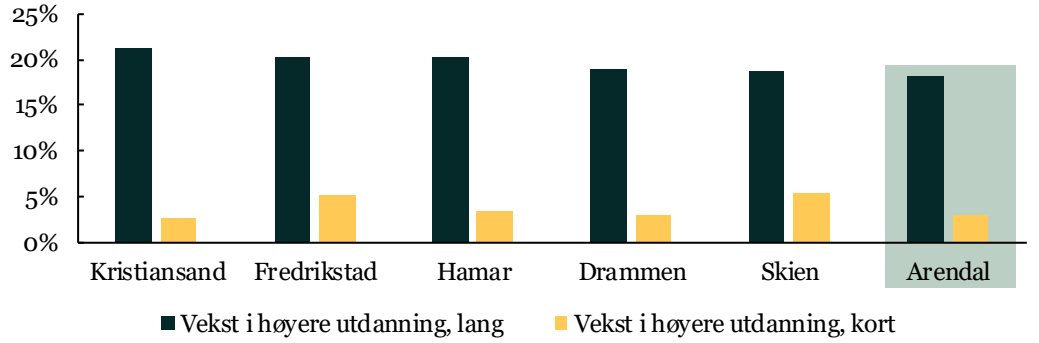

Intervjuobjekter

Sparebanken Norge	Arendal Næringsforening	Arendal Havn	Arendal Kommune
Arendals Fossekompani	J.B. Ugland	Arendal By	Skien kommune
Kitron	Vedal	Madam Reiersen Gastropub	Drammen kommune
telenor maritime	pwc	Clarion Hotel Tyholmen Arendal	Hamar kommune
Morrow	Autorisert regnskapsførerselskap Landbø Regnskap AS	Thon Hotel Arendal	Kristiansand kommune
gard	Sørco AS	interoptik Corneliussen	Viten Senteret Sørlandet

Menon
Economics